

INSPIRATIONSGUIDE

FÖR DIG SOM VILL ODLA I UPPSALA

Uppsala. Mycket på gång. Varje dag sedan 1286.

LÄS MER OM PROJEKTEN SOM NÄMNS:

www.flogstafood.wordpress.com
www.matparken.se
www.bondensegen.com
www.uppsala4h.se/bolsta
www.uppsala4H.se/granby
www.stadsjord.se
www.odlaistan.nu
www.skogstradgardensvanner.se
www.tillvaxt.org

UTLÄNDSKA PROJEKT/MER INSPIRATION

www.spinfarming.org
www.fallenfruit.org
www.growingcommunities.org
www.capitalgrowth.org
www.digginfood.com
www.bkfarmyards.com

Utgiven av: Uppsala kommun
Text: Marina Queiroz
Omslagsbild: Bernth Johansson

Inspirationsguide

För dig som vill odla i Uppsala

Syftet med denna inspirationsguide är att uppmuntra och underlätta för dig som vill odla i Uppsala. Här finner du goda idéer och uppslag för hur du kan gå tillväga för att påbörja en odling i staden samt regler för stadsodling och information om vart du vänder dig för att få hjälp och råd. Materialet kan användas som ett stöd för föreningar och studiecirklar.

Att odla i staden är inte ett nytt fenomen, men de senaste åren har en odlingsvåg svept fram över världen och det odlas på hustak och bakgårdar, på ödetomter och i parker. Denna odlingsvåg

har även nått Uppsala, som redan har en långvarig och stolt odlingstradition. Här i Uppsala har vi till exempel flest odlingslotter i hela Sverige i förhållande till folkmängd. Under senare år har nya idéer slagit rot i den uppländska myllan och två större kollektivodlingar har uppstått, Flogsta Food och Matparken i Gottsunda.

Odling gör städer till vackrare, intressantare och mer hållbara platser. Förhoppningen är att denna inspirationsguide ska väcka odlingslusten till liv – så varsågod, låt dig inspireras!

Fotograf: Bernth Johansson

Innehållsförteckning

VAD MENAS MED STADSODLING?	6	Litteratur och annan hjälp	14
Staden som odlingsplats	6	Exempel på böcker	14
Vad är lämpligt att odla var?	6	Föreningar	14
Kompostering	6	Studiecirklar	14
Odlingsmetoder	7	Uppsala kommun	14
Att producera egen jord	7		
Är det farligt att äta stadsodlat?	7	ODLING I UPPSALA IGÅR OCH IDAG	15
Permakultur	7	Koloniområden	17
Djurhållning	8	Flogsta food	20
Den biologiska mångfalden	8	Matparken	22
Pollinering	8	Fyris torg & Bondens egen marknad	26
Bygg en biholk	8	4H-gårdar	28
		Svenska lantraser	28
PRAKTISKA RÅD, REGLER OCH KONTAKTUPPGIFTER	10	4H-klubbar i Uppsala	28
Mark	10	INSPIRERANDE SVENSKA EXEMPEL	30
Koloniodling	10	Göteborg	30
Arrendeavtal	10	Stadsjord – grisar och gemenskap i Högsbo	30
Ideell förening	10	Malmö	32
Landshare/Garden Sharing	11	Odlare i stan – odling som integrationsverktyg	33
Vatten	11	Holma	33
Frukt och bär	11	Stockholm	34
Förutsättningarna för odling	12	Tillväxt – busodlare förser staden med gratis härodlat mat	34
Markföreningar	12		
Djur	12		
Bygglov	13		
Försäljning	13		

Vad menas med stadsodling?

Stadsodling handlar om odling som sker i staden eller i nära anslutning till den. Produktion och konsumtion sker, geografiskt sett, nära varandra. Men ordet stadsodling leder tankarna fel, för det handlar om mycket mer än ”bara” odling. Det handlar om ett hållbart bruk av stadens naturresurser. Om att minska vår påverkan på miljön, gynna den biologiska mångfalden och möjliggöra både sociala och ekonomiska vinster på vägen. Stadsodlingen inkluderar hela kedjan av händelser som rör maten vi äter: var och på vilket sätt den odlas, hur den lagras och transporteras samt hur man hanterar avfallet.

Odlingen i staden har en mer mosaikartad struktur än den på landsbygden, då vi i staden kan utnyttja även små områden för odling. Detta gör även att stadsodlingen kan ske enligt ekologiska principer med manuell ogrärensning och kompostering istället för besprutning och handelsgödsel. Dessutom är den mindre energi-krävande, eftersom det inte finns utrymme för stora maskiner, utan det mesta av arbetet sker med människokraft.

STADEN SOM ODLINGSPLATS

Staden är på många sätt en gynnsam odlingsplats. Den tätbyggda miljön buffrar värme och gör att temperaturen i staden är några grader högre än på den omgivande landsbygden. Detta gör att odlingssäsongen är längre i staden och att gynnsamma microklimat kan bildas i skyddade lägen, där exotiska växtslag kan trivas. Huskroppar som skapar ett soluppvärmt sydvästläge kan till exempel skapa en växtplats för ett aprikos-träd eller en vindruvsranka, även här i Uppsala.

VAD ÄR LÄMPLIGT ATT ODLA VAR?

Vad som lämpar sig att odla på en plats beror på jordtypen och microklimatet på platsen. Hur mycket sol når dit, är det blåsigt? Ta hjälp av odlingslitteratur och rådgivning från intresseföreningar för att förbättra odlingsmöjligheterna och välja växtslag. En lista med bra litteratur och användbara länkar hittar du längre fram.

Kompostering

Genom att kompostera organiskt material kan du bli självförsörjande på näringsrik jordförbättring. Värme, fuktighet, syretillförsel, mask och microorganismer är allt som behövs för att förvandla avfall till näringsrik mylla.

Man behöver inte köpa en behållare utan kan bygga en egen konstruktion, eller bara kompostera i en hög på marken. Lägg ett lager grenar och kvistar i botten, fyll sen på med vegetabiliskt material från köket och trädgården efterhand. Forma komposten som en limpa, ca 1,5 meter bred och 1 m hög, längden bestäms av hur mycket material som komposteras. Placera komposten i skugga så den behåller sin fuktighet och inte torkar ut i solen. Nedbrytningen går snabbare om materialet är finfördelat. Man kan också behöva blanda runt komposten för att lufta den. Täck gärna komposten med löv eller halm, så att den håller fukten och värmen bättre. Det tar mellan 4 månader och 2 år för komposten att bli fin odlingsjord, beroende på vilken typ av avfall som ingår och förhållandena under processen.

Generellt kan man säga att grönsaker, frukter, bär och örter lämpar sig utmärkt att producera i staden. Både för att det är mer pyssel med att odla grönsaker och bär än att odla säd och för att produkterna tål lagring och transporter sämre.

ODLINGSMETODER

Fritidsodlingen har en lång tradition i Sverige och här finns mycket kunskap och inspiration att hämta. Man kan också låta sig inspireras av permakulturens odlingsmetoder, som utgår från naturens sätt att göra saker. I naturen är allting en resurs och man söker multifunktion och kretslopp i odlandet. En permakulturodling integrerar exempelvis olika växtslag som perenner, annueller, träd och buskar. Allt finns i samma odlingsystem och därför ser en permakulturodling annorlunda ut mot hur vi tänker oss en ”vanlig” odlingsyta.

Att producera egen jord

Det finns produkter som lämpar sig särskilt väl för produktion i staden, utan att vara ätbara. Jord är ett exempel. Ju fler människor desto

större produktion av kompostmaterial som kan omvandlas till utmärkt gödsling i odlingar. Att producera sin egen jord är en central del av stadsodlingen.

ÄR DET FARLIGT ATT ÄTA STADSODLAT?

Det lämpar sig inte att odla överallt i staden. Marken kan vara förorenad av industri som funnits på platsen tidigare, eller fyllnadsmassor som innehåller skadliga ämnen. Länsstyrelsen kan ha information om marken är utsatt för markföroreningar. Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen hittar du längre fram i guiden.

Fritidsodlarnas Riksorganisation (FOR) har gjort tester på bladgrönsaker odlade bredvid hårt trafikerade vägar i Stockholm. Tungmetallerna låg under gränsvärdet, men vissa andra skadliga ämnen förekom i förhöjda halter. Intill vältrafikerade vägar ska man kanske inte odla mat utan hellre prydnadsväxter, ved och bio-bränsle. Avstånd till väg, höjdskillnader och barriärer som buskar och träd mellan odling och väg minskar risken för luftburna föroreningar. FOR rekommenderar att inte odla grönsaker närmare än 25-30 meter intill starkt trafikerad väg och att skölja grönsakerna.

Permakultur

Permakulturkonceptet uppstod under en tid av ökad miljö- och krismedvetenhet i hela västvärlden, föranlett av bl.a. oljekrisen i början på 1970-talet. Upphovsmakarna är australiensarna Bill Mollison och David Holmgren. Permakultur är metoder och principer för att skapa produktiva miljöer med inspiration av mönster och relationer funna i naturen. Dessa medvetet utformade landskap brukas på ett uthålligt sätt och ger livsmedel, fiber och energi till sitt lokalsamhälle. Konceptet har utvecklats från den initiala visionen om permanent (*perma-*) uthållig agrikultur (*agri-culture*), till att mer involvera sociala förändringar och den byggda strukturen. Idag beskriver konceptet en permanent, uthållig mänsklig kultur som helhet.

Permakulturens designprinciper är miljövänliga metoder att bedriva jordbruk, där grunden är observation av platsen och att hantera de flöden som kommer in i systemet. Exempelvis solinstrålning, dominerande vindriktning, nederbördsmängder, material eller människor. Man strävar efter att maximera användandet av flödena så att man kan få mesta möjliga nytta av dem och därigenom minimera behovet av arbete. Det man bygger in i systemet ska ha minst tre funktioner. Man studerar vilka funktioner som drar nytta av varandra och underlättar för att så ska ske genom placering eller integrering. Höns är till exempel väldigt bra på att öppna upp ytor genom sitt kramsande. De är en social magnet som drar till sig människors nyfikenhet, de äter skadedjur och snigelägg och de ger dessutom ägg. Om de hålls där det finns fruktträd får man fin frukt då hönsen hjälper till att hålla borta skadedjuret.

Om du vill försäkra dig om att din jord inte är förorenad kan du låta analysera ett jordprov från din mark. Det finns många företag som utför jordanalyser, det kostar några hundralappar. Ofta finns ett standardpaket där de vanligaste ämnena undersöks.

Djurhållning

Djurhållning hör också till stadsodlingen. Djuren kan hjälpa till med arbetskraft, samtidigt som människor uppskattar samvaron med djur. Grisar är utmärkta jordfräsar med sitt bökande, de äter ogräsrötter och snigelägg och förbereder marken för odling. Dessutom kan grisar äta våra vegetabiliska matrester, men det är förbjudet att mata dem med animaliska produkter. Håller man höns vid fruktträd äter de skadedjur så att det blir mindre angrepp på frukten. Betande djur håller markerna öppna och gynnar den biologiska mångfalden. Djur bidrar med arbetskraft, samvaro, gödsel, pickning, bökning, betning, ägg och kött.

DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

Även odlingar utan ätbara växter är gynnsamma eftersom grönskan renar luften och erbjuder mat och livsrum för organismer som kan hjälpa oss i våra odlingsmödor. När nyckelpigor, spindlar, tusenfotingar, fjärilar och sländor hittar din gröna oas vet du att du lyckats skapa ett ekosystem.

De hjälper dig att hålla nere skadorna av bland annat bladlöss. Det odlade som inte är ätbart är viktigt för den biologiska mångfalden. Blommande buskar och perenner erbjuder föda till vilda pollinatörer som humlor, bin och steklar.

Pollinering

De flesta växtarter som blommor och sätter frö är beroende av pollinering. Bin och andra insekter som letar föda i form av pollen och nektar i blomman tar med sig pollen mellan blommorna som blir pollinerade. Först efter pollineringen kan frukten eller bäret bildas och även det nya fröet. I naturen finns en mängd insekter som fungerar som pollinatörer men i vår del av världen är honungsbin och humlor de viktigaste. Både vilda växter och odlade grödor är beroende av pollinering. Vi människor men även fåglar, insekter och däggdjur drar nytta av pollinatörernas arbete eftersom vi äter frukt, bär, fröer, grönsaker och sädeslag.

God pollinering säkrar en god skörd men både tambin och vilda pollinatörer minskar världen över. Du kan hjälpa till genom att plantera lämpliga växter och erbjuda boplatser till exempel genom att bygga en biholk. Bra biväxter är nektarrika blommor som prästkrage, kärleksört och röd solhatt. Buskar av sälg och pil är bra eftersom de med sin tidiga blomning ser till att även de första insekterna som vaknar på våren har mat att äta.

Bygg en biholk

Solitärbin lever ensamma och inte i bikupor i stora samhällen. De bor gärna i håligheter i gamla träd eller en sandig backe i söderläge, men det finns färre och färre bra platser där de kan bygga bo. Du kan hjälpa solitärbin att få ett hem genom att bygga en biholk.

Bina vill ha hål som är mellan 3 och 13 mm i diameter och minst 50 mm djupa. Man kan borra ett antal hål i en torr träbit, men inte helt igenom för bina vill bara ha en ingång. Man kan också binda ihop bamburör eller torra hallonstänglar, eller borra hål i en stubbe. Häng upp din biholk i söderläge, gärna i närheten av blommande växter. Grattis, nu har du hjälpt några solitärbin att få ett hem och de kommer belöna dig med mer frukt och bär i din närhet.

Fotograf: Lars Köhler

Praktiska råd, regler och kontaktuppgifter

Om du vill odla i den fina gläntan i söderläge nära där du bor, vart ska du vända dig? Vilka regler finns egentligen för stadsodling? Det och lite till reds ut här.

MARK

Tillgång till mark är grundförutsättningen för den som vill odla. Om du sett en plats du vill odla på behöver du först ta reda på vem som äger marken för att fråga markägaren om det är ok att odla där. Bygglövsinformationen på kontoret för samhällsutveckling/Uppsala kommun ger dig namn och adress till markägaren. Du måste ange adressen och helst fastighetsbeteckningen eller markera på en karta var platsen ligger. Tjänsten är kostnadsfri. Bygglövsinformationen på kontoret för samhällsutveckling telefon och besökstid måndag–fredag 9.00–15.00, 018-727 46 10.

Koloniodling

Att skaffa en kolonilott är kanske det enklaste sättet att odla om du inte har tillgång till en egen trädgård. I Uppsala arrenderar kommunen ut mark till föreningar som i sin tur hyr ut lotterna till odlarna. Varje förening har en köansvarig som man vänder sig till om man vill ha en ledig lott.

För att få information och kontaktuppgifter till enskilda koloniområden ska du kontakta parkdriftansvarig på kontoret för samhällsutveckling, telefon 018-727 87 00.

Arrendeavtal

En möjlighet att få odla på kommunens mark är att det tecknas ett arrendeavtal mellan kommunen och till exempel en förening. Detta innebär att föreningen kan förvalta och sköta om en del av ett grönområde. Koloniområden fungerar på det viset och även Matparken i Gottsunda där en nybildad förening fick ett arrendeavtal med kommunen för att bedriva pedagogisk verksamhet och gemenskapsodlingar. Offentliga platser är till för alla, så odlingar på offentliga platser måste vara öppna för allmänheten. Kontakta kontoret för samhällsutveckling för att ta reda på om det är möjligt att teckna ett arrendeavtal, telefon 018-727 87 00.

Ideell förening

En ideell förening kan arrendera mark, söka anslag och vara ett forum för medlemmarna i föreningen att agera gemensamt. En ideell förening registreras hos Bolagsverket och får också ett organisationsnummer därifrån.

På bolagsverket.se eller forening.se kan du läsa mer.

Landshare/Garden Sharing

Odlingsintresserade utan tillgång till mark matchas med markinnehavare, t.ex. villaägare som vill upplåta del av sin trädgård till odling, men inte är intresserad av att odla själv. Inte så stort i Sverige ännu, vanligt i bl.a. Storbritannien och Nordamerika.

VATTEN

Vatten är precis som mark en förutsättning för att odla, särskilt i början när du har sått. Det är viktigt att det inte torkar ut när det gro. Här i Uppland har vi lerjord på många ställen, det är en jordtyp som håller vatten bra. Om det ser torrt ut på ytan, stick ner fingret i jorden så känner du om det finns fukt i marken. Dra upp en såfåra som du vattnar i innan du sätter nere fröet, täck sedan igen såfåran. Den fukt du tillför är tillräcklig för att det ska börja gro.

Var finns vatten närmast din odling? Om du odlar i den egna villaträdgården är det lätt, du har ditt eget vatten. Bor du i bostadsrätt och har

fått föreningens lov att odla, be samtidigt om lov att använda vatten, kanske mot en liten kostnad. Om du bor i hyresrätt och frågar hyresbolaget om du får odla på kvartersmark, fråga samtidigt om möjligheter till bevattning. Även här kan det bli aktuellt att betala en avgift.

Koloniföreningarna har tillgång till det kommunala vattennätet och betalar en årsavgift för det vatten som konsumeras. Avgiften delas av medlemmarna i föreningen.

FRUKT OCH BÄR

Frukt och bär som växer på allmän plats får plockas och njutas av alla. Du kan hitta platser att plocka på via till exempel Fruktkartan.se, en webbtjänst där den som vill kan markera på en interaktiv karta vilken sorts frukt som finns att plocka och var. Fruktförmedlingen är en grupp på Facebook, en rikstäckande internetbaserad anslagstavla där medlemmarna annonserar ut sitt överflöd av frukt länsvis. De som är intresserade anmäler via mejl att de vill komma och plocka.

Fotograf: Bernth Johansson

▲ Det är tillåtet att hålla höns men inte tuppar i staden. Tuppen är vacker men tuppens galande får inte ljuda över villakvarteret. Fotograf: Lars Köhler

FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR ODLING

När du har marker att odla på behöver du bekanta dig med förutsättningarna på platsen. Det vill säga om det är blåsigt, fuktigt eller torrt på din odlingsplats. Människor som vistas i området har förstahandsinformation om sol- och vindlägen, vad som brukar växa på platsen, rörelsemönster osv. Låt den kunskapen bli en del av din planering, komplettera med egna observationer. Trädgårdsböcker kan vara till hjälp om du behöver förbättra de förhållanden som inte är optimala på din plats, du kanske behöver jordförbättra eller bygga ett vindskydd? Längre fram finns en lista med tips på litteratur och intresseföreningar som kan vara en hjälp på vägen.

Markföreningar

I Uppsala län finns i nuläget drygt 3 500 områden som misstänks vara förorenade och som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Information om de misstänkta förorenade områdena samlas i en databas. Kontakta gärna Länsstyrelsen för mer information om en fastighet eller ett objekt. Länsstyrelsen, växel 010-22 33 000.

DJUR

Att hålla djur i staden kräver att man kan sköta och hålla djuren enligt djurskyddslagen. Djuren ska må så bra som möjligt och kunna bete sig så naturligt som möjligt. Jordbruksverket är den centrala myndigheten för djurskyddsfrågor och på deras hemsida finns mycket nyttig information, t.ex. hur stora utrymmen djuren måste ha. För större anläggningar behövs en förprövning av byggnaden som ska godkännas av Länsstyrelsen. Detta behövs inte om det är fråga om enstaka djur, då måste man istället söka tillstånd hos kommunen.

Det krävs tillstånd från miljö- och hälsoskyddsnämnden på Uppsala kommun för att hålla

följande djur inom detaljplanelagt område; nötkreatur, häst, get, får, svin eller fjäderfä. Om du t.ex. håller höns i höns hus med inhägnad på den egna villatomten behöver du ändå söka ett tillstånd. I ansökan till kommunen ska man ange hur djuren ska bo, hur foder ska lagras och hur gödslet hanteras. Prövningen kostar 1 628 kr (2013), oavsett om den beviljas eller inte. Kontakta miljökontorets servicetelefon 018-727 43 04 kl 9.00–11.00 måndag–torsdag om du vill veta mer.

BYGGLOV

När du vill bygga nytt eller gör någon ändring i en befintlig byggnad krävs ett bygglov som man söker hos kommunen. Kostnaden för bygglovet är kopplat till vilken typ av byggnation det handlar om och hur stor den är. Om man vill göra mindre förändringar som rör vatten och avlopp, ventilation eller att sätta upp en eldstad till exempel, behöver man göra en anmälan och få ett startbesked. Även detta har en kostnad som beror på storleken på ingreppet. På kommu-

nens hemsida finns Bygglovsguiden där du hittar samlad information om bygglov och även kan göra en digital anmälan.

Bygglovsinformationen på kontoret för samhällsutveckling svarar på bygglovsfrågor, där får du tala direkt med en handläggare. Telefon- och besökstid är måndag–fredag 9.00–15.00, telefonnummer 018-727 46 10.

FÖRSÄLJNING

Torghandel får ske på fyra salutorg i Uppsala: Vaksala torg, S:t Eriks torg, gågatan och Fyristory. De är öppna för handel hela året. Sök på torghandel på kommunens hemsida så hittar du mer information. Det är alltid bra att kontakta kommunens miljökontor innan du börjar med din försäljning. Du får hjälp att bedöma om försäljningen behöver registreras eller inte. Miljö- och hälsoskydd och livsmedel, tala med en inspektör: 018-727 43 04 måndag–torsdag 9.00–11.00.

◀ *Bondens egen marknad kännetecknas av att alla produkter kommer från gårdar som ligger nära marknadsplatsen. Fotograf: Lars Köhler*

På Fyristory finns möjlighet till försäljning även för den som inte har ett lantbruk men kanske odlar i mindre skala eller vill sälja egenplockad svamp och bär. Fotograf: Lars Köhler

▼

LITTERATUR OCH ANNAN HJÄLP

Det finns en uppsjö av odlingslitteratur att låta sig inspireras av och ett flertal organisationer som ger råd och guidning till den som vill börja odla. Många av studieförbunden erbjuder studiecirkel om odling, det kan vara ett bra sätt att komma igång. Om ni är en grupp som vill sätta igång en odling tillsammans kan ni själva starta en studiecirkel om odling och få ett litet ekonomiskt stöd för litteratur osv.

Fritidsodlare kan få råd av olika intresseföreningar. En del information är gratis, i vissa fall behöver man bli medlem för att kunna ta del av rådgivningen.

Exempel på böcker:

Det finns ett stort utbud av bra odlingslitteratur, här är några exempel:

- *Handbok för köksträdgården*
av Lena Israelsson
- *Köksträdgården – planering, odling, recept*
av Sanna Töringe
- *Gatsmart odling*
av Ulrika Flodin Furås
- *Kan man äta sånt?*
av Inger Ingmansson, om ätliga vilda växter
- *Edible forest gardens volym I & II*
av Dave Jacke
- *Permakultur i ett nötskal*
av Patrick Whitefield
- *Smart Permaculture Design*
av Jenny Allen

Föreningar:

- FOR, Fritidsodlingens riksorganisation
www.for.se
- Koloniträdgårdsförbundet
www.kolonitradgardsforbundet.se
- Biodynamiska föreningen
www.biodynamisk.se
- Förbundet Organisk-Biologisk odling
www.fobo.se
- Riksförbundet Svensk trädgård
www.tradgard.org
- Odlarforum på nätet
www.odla.nu
- Skogsträdgården i Holma, Skåne
www.skogstradgardensvanner.se
- Ätliga vilda växter
www.skogsskafferiet.se

Studiecirkel:

- www.abf.se
- www.folkuniversitetet.se
- www.medborgarskolan.se
- www.sensus.se
- www.studieframjandet.se
- www.sv.se
- www.bilda.nu

Uppsala kommun:

Bygglovsguiden hittar du på www.uppsala.se, under fliken Boende, miljö och trafik, Bygga och bo

Odling i Uppsala igår och idag

Odling och handel har alltid varit en viktig del av staden och är det än idag. Idag är intresset för ekologisk och lokalodlad mat större än någonsin. Kolonirörelsen frodas och nya odlingsformer där den sociala aspekten är viktig har sett dagens ljus.

Stadsodling i olika former var ett vanligt inslag i stadsbilden förr i tiden. Odlingar i olika former har funnits i Uppsala sedan stadens begynnande uppkomst på 1200-talet och utgjorde under lång tid en viktig del av invånarnas livsmedelsförsörjning. Odlingar, hagar, växthus och djur som deltog i arbetet var alltså vanliga inslag även i staden. Detta är en historia vi sällan får höra, men gamla bilder från Uppsala berättar att detta var en del av uppsalabons vardag.

Djur som hästar var vanliga i staden. Djurens foder odlades nära staden och hagar och ängar där djuren gick var även de en del av stadsbilden. Stallen där hästarna hölls var integrerade i stadsbebyggelsen. Stallen revs eller blev ombyggda till garage i början på 1900-talet.

*Odlingsslotter på bakgårdar fanns överallt i staden. ▲
Här är en potatisodling på Kungsgatan 33.
Kvarteret Plantan, Dragarbrunn, Uppsala 1908.
Källa Upplandsmuseet, fotograf: Alfred Dahlgren*

*Enkla handredskap och människokraft har fått en renässans idag och passar utmärkt för stadsodlingen. Detta par är sysselsatta med kupning av potatis. Uppsala 1918.
Källa Upplandsmuseet, fotograf: Bengt Wemmlund*

*Värplöjning intill äppelträden innan potatisen ska sättas. ►
Skolor, vårdinrättningar och hem hade självklart sina egna odlingar, där man producerade färskvaror för dem som bodde eller vistades där. Uppsala Älderdoms- och sjukhem, Svartbäcksgatan, Uppsala 1954.
Källa Upplandsmuseet, fotograf: Torbjörn Ehrnvall*

Än idag är djuren synliga i stadsbilden, som här på Polacksbacken i Uppsala där får går på sommarbete. Djuren hjälper till att hålla markerna öppna och bevara hagmarkens artrikedom genom det kontinuerliga betet. Samtidigt sparar man in på förar- maskin- och bränslekostnader då man slipper klippa gräset maskinellt. Dessutom är djuren ett spännande och värdeskapande inslag i stadsbilden. Från senhösten då man börjar sätta upp de mobila elstängslen, under hela säsongen när man ser fåren ute på bete, tills de framåt senhösten slutligen återvänder till sitt vinterboende. Fotograf: Lars Köhler

KOLONIOMRÅDEN

Koloniträdgårdar är odlingslotter i staden med små stugor. Odling utan hus kallas odlingslott. Koloniträdgårdsrörelsen föddes i Europa på 1880-talet och hittade snabbt till Sverige. De första koloniträdgårdarna anlades 1895 i nuvarande Pildammsparken i Malmö. Uppkomsten hängde samman med behovet att föda den växande stadsbefolkningen som genom att odla på en liten lott i staden säkrade en del av sitt livsmedelsbehov. Koloniträdgårdsföreningarna startades många gånger som sociala projekt. Det handlade om att föra ut kunskaper och ge människor möjligheten att odla och det gemensamma arbetet betonades.

Uppsala fick sin första koloniträdgårdsförening redan 1907. Idag finns 4 kolonistugeområden och ca tjugo odlingslottsområden på kommunal mark samt en handfull till på annan mark. Räknat på folkmängd har Uppsala flest kolonilotter per invånare i Sverige. Koloniodlingen är en resurssnål form av närrekreation och flera generationer stadsbor har via koloniodlingen fört odlingstraditionen vidare.

En kolonilott är det enklaste sättet att skaffa sig odlingsmark. Alla åldrar och alla kulturer möts och delar erfarenheter och odlingstips.

*Stenhagen
Fotograf:
Bernth Johansson
och Lars Köhler*

*Gottsunda
Fotograf:
Bernth Johansson
och Lars Köhler*

*Höganäs
Fotograf:
Bernth Johansson
och Lars Köhler*

FLOGSTA FOOD

Världsförbättrarna i Flogsta Food arbetar för att människor i området ska få tillgång till mark, redskap och ett socialt nätverk där både odlingar och gemenskap frodas. Det hela började när Christopher Wegweiser, William Guest och Christian Williams möttes under utbildningen i Uppsala, där de läste masterprogrammet i hållbar utveckling. Lokal mat och ett starkt lokalsamhälle var målet, men hur börjar man? De bestämde sig för att pejla intresset hos flogstaborna och under tre kalla februarikvällar 2010 bjöd de på hembakta kakor och frågade förbipasserande om deras odlingsintresse. Intresset var stort och markägaren Studentstaden övertygades om att upplåta mark i området som tidigare använts till kolonilotter att åter bli uppodlade. Två vackra arbetshästar plöjde upp marken och sedan dess finns här små lotter för enskilt bruk. Här finns också en community garden-del där man odlar gemensamt, samt några plastväxthus under sommarhalvåret.

Flogsta Food är en icke-vinstdrivande förening och det kostar tvåhundra kronor per år att ha sin egen lott här. I den gemensamma community garden-delen är alla inbjudna att delta. Man träffas och jobbar tillsammans i odlingarna, fikar och umgås. Odlarna i Flogsta Food har en tillåtande attityd och de enda kraven är att man odlar ekologiskt och att man i den gemensamma delen märker ut vad man sått, så att andra ska kunna se var det är ledigt och inte. Även för skörden i den gemensamma delen gäller samma fria förhållningssätt; ta bara vad du behöver, lämna kvar något till din nästa.

Många av odlarna är intresserade av permakultur och de har anlagt en ört-spiral som genom att den är något upphöjd skapar en väldrenerad växtplats. De har även anlagt "lasagneodlingsbäddar" där principen är att varva lager av olika typer organiskt material samt några bäddar enligt "hugelkulturprincipen", där trä

Fotograf: Bernth Johansson

som långsamt förmultnar är grundstommen i odlingsbäddarna. De har också ett utomhusdass där urinet filtreras genom en bädd av biokol, som prids ut i komposten som markförbättring och växtnäring. Många av odlarna bor i närheten och flera av dem tar med sin organiska kompost till odlingarna. Under odlingssäsongen arrangeras arbetsdagar då den som vill deltar, och även workshops, fröbytdagar, skördefester och vegetariska måndagar med gemensamma matlag. Utflykter där man plockar av skogens vilda skafferier har också hunnits med.

Flogsta Food är en mötesplats och ett socialt experiment. Många av svårigheterna som väntar

i en framtid där vi måste hantera klimatförändringar och försämrade miljö med begränsade ekonomiska medel, blir lättare att hantera om lokalsamhället är starkt. Att odla mat där du bor, i en social gemenskap, är ett utmärkt sätt att skapa en hållbar kultur där man gemensamt arbetar för allas bästa. Flogsta Food vill vara en modell för liknande bostadsområden som vill börja att bygga ett samhälle som kräver mindre energi, mindre materialanvändning, färre matmil och istället förlitar sig på de lokala resurserna. I vårt närområde finns ofta både obrukad mark, villiga människor och en längtan efter att vara delaktig i förändringsarbetet, precis som det gjordes i Flogsta.

I trädgården har man byggt en Peete av flätad pil, där det "pinkas" på biokol. Det är finfördelat kol som har en enorm förmåga att suga åt sig vatten och näring. Det används som jordförbättring och lagrar kol samtidigt som det är ett produktivt sätt att ta tillvara på näringen i urinet. Fotograf: Bernth Johansson

Odlarna tar med sin hushållskompost till trädgården, här använder man ett japanskt kompostsystem som heter Bokashi. Det går ut på att man utsätter komposten för en jäsningsprocess, som gör att nedbrytningen går snabbt. Man strör i EM, effective microorganisms, som skapar en näringsrik och levande jordförbättring. Fotograf: Bernth Johansson och Lars Köhler

MATPARKEN

Matparken i Gottsunda tog form när ett gäng odlingsentusiaster sommaren 2009 drömde om att skapa ett pedagogiskt och publikt odlingsprojekt som byggde på kollektivt arbete. Man kontaktade kommunen och fick tillgång till en del av en före detta åker i Gottsundagipen.

Odlarna i Matparken är organiserade i grupper, där man gemensamt bestämmer hur stor odlingsyta man vill ha, vad som ska odlas och hur arbetet ska organiseras. Varje deltagare betalar en medlemsavgift till föreningen och en avgift för gemensamma omkostnader som jordbearbetning, vatten, fröer o.s.v.. Den stora vinsten med att odla tillsammans är bland annat den sociala biten, man umgås och har trevligt tillsammans samtidigt som man arbetar. Att som i Matparken skala upp odlingsytan något gör också att man kan effektivisera arbetet, till exempel genom att rensa ogräs med effektiva handredskap.

En av odlargrupperna kommer från Treklangens träffpunkt för seniorer i Gottsunda centrum. Fredagarna är gemensam arbetsdag då man sluter upp för att arbeta och fika tillsammans. Arbetet med odlingarna har blivit väldigt viktigt för många av seniorerna och det är med stolthet och glädje man plockar hem färska egenodlade grönsaker och blommor.

Första säsongen fanns även en skolträdgård där skolor och dagis i närområdet kom och deltog i arbetet, något som var väldigt uppskattat av både barnen och pedagogerna. Skolträdgården finansierades av ett stipendium. Förhoppningen är att kunna återuppta verksamheten i framtiden. I samarbete med kommunen har medlemmarna byggt upp en eldplats i de gamla trädgårdarna som ligger intill odlingarna. Den har blivit en populär mötesplats som är öppen för alla, inte bara de som deltar i odlingsverksamheten.

Kommunen ansvarar även för skötsel av klövervallen som omger Matparkens odlingar. Man klipper den på ett sätt så att odlarna kan använda det kväverika gräset som marktäckning i odlingarna.

Säsongen 2013 har ett gäng permakulturer hittat till Matparken. De odlar i handgrävda upphöjda bäddar. Bäddarna kommer inte att plöjas som resten av Matparken, utan en ny odlingsform tillåts ta plats. Martin Rydberg tar ibland med sig sina höns till odlingen, de äter snigelägg och andra småkryp samtidigt som de gödslar marken. ”De springer inte bort utan håller sig till mig där jag gräver, de har lärt sig att jag visar dem vart maten finns” säger Martin.

Ylva Andersson och Marina Queiroz som drog igång projektet är matentusiaster med intresse för miljöpedagogik och hållbarhetsfrågor. De tycker det är viktigt att barn och vuxna lär sig mer om odlingens förutsättningar och hur vi använder naturens resurser i stort. En hållbar utveckling förutsätter att vi har verklig kunskap om naturen och oss själva som en del av naturen.

”Jag tror att det finns en risk med att allt färre av oss har praktisk erfarenhet av odling. Vi behöver det för att verkligen inse att den här lerjorden under våra fötter är förutsättningen för vår existens. För varje år som går lär jag mig något nytt om just den här platsen, om den här jordens egenskaper, hur den påverkas av odlingen och av torkan och regnet. Det är fascinerande”, säger Ylva.

Marina ser Matparken som en chans att lära sig mer och samtidigt vara delaktig i en process där man lär sig tillsammans. Både om odling, men också om att göra saker tillsammans, ta beslut, lösa problem, dela arbete och ansvar.

Matparken ligger i Gottsundagipen, ett populärt rekreationsområde med höga naturvärden. Fotograf: Ylva Andersson

Med en hjulhacka rensar man ogräs enkelt och effektivt, med muskelkraft och utan motorer. Den här hjulhackan är tillverkad av en ombyggd gammal cykel. Fotograf: Ylva Andersson

Majsen har tagit sig fint i Matparken vilket glädjer både små och stora odlare. Fotograf: Bernth Johansson

*Vackra blombuketter och goda grönsaker tar odlarna med sig hem från sin odling, seniorerna har en lott som är ca 150 kvm stor. Intill odlingen på åkern finns en eldplats där man fikar och pausar tillsammans.
Fotograf: Lotta Jansson*

FYRIS TORG & BONDENS EGEN MARKNAD

Torghandel bedrivs på fyra salutorg i Uppsala: Vaksala torg, S:t Eriks torg, gågatan och Fyris-torg. Uppsalas salutorg är öppna för handel hela året. Torghandeln på stadens fyra salutorg är undantagen från kravet om polistillstånd. Du får sälja små mängder frukt, bär, svamp, grönsaker och potatis utan några specifika krav, förutom att du ansvarar för att maten är säker. Det är en god idé att kontakta kommunens miljökontor innan du börjar med din försäljning. De kan bedöma om försäljningen behöver registreras eller inte.

På vissa av torgen krävs förbokning, i andra fall är det först till kvarn som gäller. Regler och avgifter för att hyra en torgplats hittar du på kommunens hemsida, sök på torghandel. På Fyris-torg har Upplands bönder sålt sina närproducerade produkter sedan slutet av 1700-talet, och traditionen har fortsatt in i våra dagar. På lördagarna får torghandel med egenodlade varor ske utan avgift eller förbokning.

Bondens egen marknad är inne på sin fjärde säsong i Uppsala. Den håller till vid Resecentrum på fredagar mellan 12.00 och 18.00. Här finns lokala specialiteter som inte längre kan hittas i dagligvaruhandeln. Konsumenterna efterfrågar hälsosamma produkter som är miljövänliga och bidrar till en hållbar utveckling. Man söker alternativ till mat som rest över hela jordklotet, besprutats för att klara transporten samt lagrats i månader. Det som utmärker Bondens egen marknad är att alla produkter har kommit från gårdar som ligger relativt nära marknadsplatsen, de är närproducerade. Konsumenten får möjlighet att tala direkt med matproducenten om odling och djuruppfödning. För bonden är marknaden viktig eftersom den utgör en plats för direktförsäljning utan några mellanhänder.

Torghandeln på Fyris-torg har gamla anor och än idag kan man köpa lokala läckerheter. På lördagarna hålls marknad här, kom tidigt för fram på förmiddagen är det mesta redan slut. Fotograf: Ana Vera Burin Batarra

Grönsaksbonden Hans Johansson använder endast hästar i sina odlingar, inga traktorer eller andra maskiner. Hans odlingar är på ca 2,5 hektar, en stor grönsaksodling i mellansvenska mått mätt. Fotograf: Bernth Johansson och Lars Köhler

4H-GÅRDAR

4H-rörelsen uppstod i USA 1902 och finns idag i 80 länder världen över. I Sverige är den en del av vårt rika folkrörelsearv, en av få folkrörelser som fokuserar på djurhållning och odling riktat mot barn och unga. 4H har funnits i Uppsala sedan 1970-talet. 4H-gården ska efterlikna en svensk bondgård med självhushåll, där djuren är svenska lantraser.

Svenska lantraser

Lantraser är husdjursraser som ursprungligen kommer från ett begränsat område och som funnits där såpass länge att de anpassat sig till den lokala miljön. Typiskt för lantraser är en större genetisk spridning än framavlade husdjursraser, så de visar ofta en större spridning i utseende. Eftersom aveln syftat till att skapa högproducerande djur, ger lantraser mindre mängd mjölk och kött men de har förmågan att överleva och producera även då förhållandena inte är optimala. Lantraserna är anpassade till varierande

foder och bister lokalklimat. Många lantraser har försvunnit och det är mycket viktigt att bevara de kvarvarande för framtida behov.

4H-klubbar i Uppsala

På varje 4H-gård finns en lokal 4H-klubb som drivs i föreningsform. Gårdarnas verksamhet är baserad på ideellt engagemang men som regel finns också någon anställd. Klubbarna arrangerar olika aktiviteter som djur och ridkurser, läger och dagverksamhet där man har tillgång till gården och djuren. I Uppsala har vi två 4H-gårdar inom stadsgränsen, i Årsta och i Gränby. De arrenderar mark och gård av kommunen och båda gårdarna har öppet varje dag året runt. Fikaplatser och toalett finns.

Årsta 4H grundades 1974. Här finns häst, kanin, get, får, höns och grisar. Årsta 4H-klubb är en av landets största 4H-klubbar med över 600 medlemmar och ett stort utbud av aktiviteter för barn och ungdomar i alla åldrar. Bolstaby är det gamla namnet på gården, längre fram hittar du adress till deras webbplats.

På Gränbys 4H-gård kan du träffa hästar, får, getter, höns, ankor, grisar, kaniner och kor. Gården är öppen för besökare vardagar 9–16 och 9–15 lördag och söndag, se hemsidan för aktiviteter.

Tidigare har endast vallodling skett här men under våren 2013 startades en odlingsklubb på 4H-gården i Gränby. De odlar ekologiska grönsaker och har tillgång till gårdens mark, gödsel från djuren och förvaring av redskap i delade utrymmen. Om du vill vara med och odla kontakta odlargruppen via deras Facebooksida: Ekoodlarna Gränby 4H.

På Årsta 4H-gård finns en kaninclubb som arrangerar kaninhoppningstävlingar. Fotograf: Lars Köhler

Inspirerande svenska exempel

Över hela världen spirar och grönskar olika sorters stadsodlingsprojekt och även runt om i Sverige har stadsodlingar sett dagens ljus. Här följer några inspirerande svenska exempel.

Göteborg

I Göteborg har stadsodlingen kommit en bit på väg. Privata aktörer har satt en boll i rullning och kommunen har hängt med i utvecklingen. Via fastighetskontoret på Göteborgs kommun kan föreningar söka ekonomiskt stöd för att starta ekologiska bostadsnära odlingar. Kommunen har avsatt 500 000 kr för att uppmuntra göteborgarna att odla i stadsmiljön. Hittills har man dragit igång ett tiotal projekt där runt 250 personer deltagit. Varje förening kan få max 25 000 kr och projekten kan förutom grönsaksodling handla om biodling eller fruktträdgårdar i staden.

STADSJORD – GRISAR OCH GEMENSKAP I HÖGSBO

Stadsjord är en rörelse som bygger brett engagemang kring miljöfrågor, hållbar livsmedelsproduktion i liten skala samt utveckling av socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbara livsmönster i staden. Hur gör man staden uthållig, rolig och varm?

Det hela började 2007 då Niklas Wennberg genomförde en studie om stadsjordbruk i Västra Götalandsregionen. Frågeställningen var om det finns skäl att satsa på stadsodling i regionen och svaret var ett klart ja, stadsjordbruk är ett strategiskt verktyg i stadsutvecklingen. Året efter

inledde Niklas arbetet med att bygga en odlingsgemenskap i Högsbo, och Stadsjord föddes. Tillsammans med Göteborgs Interreligiösa råd startade man en odling på kyrkans mark, dit tre Linderödssvin införskaffades för att böka upp en anonym gräsyta och skapa rum för prunkande odlingar. Gristjejerna har fått namnen Måla, Sötнос och Vovven och var de första jordbruksvini i Göteborgs stad sedan andra världskriget. I två års tid bodde de i Högsbo och hann bli både rikskändisar och kvarterets mest älskade invånare. Kyrkans personal och ett 20-tal volontärer stod för den dagliga skötseln. Odlingen har blivit en oas i området och människor tar gärna omvägen förbi för att njuta av odlingsprakten och titta till grisarna. Sedan dess har grisarna fortsatt till andra platser i Göteborgs stad, för att förvandla gräsmatta till gödslad, rotogräsbefriad odlingsmark. Stadsjord samarbetar med en gård utanför Göteborg som fungerar som basstation för att utforska hur grisen i stadsnära landsbygd kan generera mervärden för den enskilda gården, bygden och tätorten intill.

Stadsjord har projekt på gång i olika delar av Göteborg. Exempelvis har man startat tillfälliga odlingar i säckar och behållare på en rivnings- tomt i Hisingen som ska exploateras. Tills dess ger den plats för ett växthusfrik och småodlingar med verkligt urban karaktär. Vid Brända tomten

i Brunnsparcken, en slybeväxt glugg mellan huskropparna, fick Stadsjord uppdraget att göra något kul.

Stadsjord valde att skapa en byggställningsodling i fyra våningar med matväxter och bin. Dessutom har två getter tillbringat sommaren och del av hösten här. Den första tiden kunde de skygga getterna gömma sig för nyfikna blickar, men med tiden åt de sig igenom slyet och blev synliga för passerande besökare. Även getterna

bjöds byggställningsodlingsodlat några meter upp. Man valde upphöjda odlingar för att getter gillar att klättra, för att det syns mer och för att det bättre tillvaratar ljuset. Getterna var tveksamma först, men det goda gräset och örterna som odlats för deras skull blev snart oemotståndliga. Under vintern bor de på en getgård i Västsverige och inför framtiden planerar man för en större flock som ska hjälpa till med slyröjning runt om i Göteborg. Stadssly blir city-chevre i en grön förtätningsmodell.

◀ *Grisar är utmärkta jordfräsar genom sitt bökande. I projektet Stadsjord skaffade man de första jordbrukssvinen i Göteborgs stad sedan andra världskriget.*
Fotograf: Niklas Wennberg

▼ *Brända tomten är en outnyttjad glugg mellan huskropparna i centrala Göteborg. Här anlade Stadsjord mobila odlingar på höjden och getter hjälpte till att beta rent från sly.*
Fotograf: Niklas Wennberg

Malmö

Malmö var inte bara först i Sverige med koloniträdgårdar utan även med den första svenska gemensamhetsträdgården. Inspirationen kom från community garden-rörelsen i New York som uppstod i början av 1970-talet. Människor ockuperade rivningstomter och förvandlade dem till gröna oaser, öppna miniparker i stadsdjungeln. De var medborgarinitiativ som i tidens anda kombinerade musik, konst, miljöfrågor och socialt engagemang.

Slottsträdgården i Malmö anlades 1998 på initiativ av odlingsentusiaster som, inspirerade av community gardens-rörelsen, drömde om en egen gemensamhetsträdgård i centrala Malmö. Slottsträdgården togs över i kommunal regi 2003. De ekologiska trädgårdarna samt plantskolan drivs av Malmö stads slottsträdgårds-

mästare John Taylor, känd från tv tillsammans med kocken och kollegan Tareq Taylor, som driver kaféet i Slottsträdgården. Odlingarna och plantskolan ingår i gatukontorets ordinarie verksamhet och här arrangeras även undervisning, rehabilitering, skördefestivaler och sommarens årliga trädgårdsfestival.

Barn i stan var ett projekt i stadsdelen Seved i Malmö. Man drev ett kafé och skapade sommarjobb för unga, samt omvandlade gårdsmark till prunkande odlingar med grönsaker och blommor. Projektet har mynnat ut i Odlä i stan, där kommunen och fastighetsbolag anställt kvartersträdgårdsmästare som hjälper människor att odla i sitt grannskap. Fotograf: Marina Queiroz

ODLA I STAN –ODLING SOM INTEGRATIONSVERKTYG

Projektet Barn i stan föddes som ett integrationsprojekt där man valde odling som arbetsmetod för att nå social förändring och skapa möten mellan generationer. Under 2008-2011 drevs ett kafé i stadsdelen Seved i Malmö och grönskande odlingsytor uppstod då fler och fler engagerades i att förbättra sin boendemiljö, lära känna sina grannar och odla sin egen mat på husens bakgårdar. Under de här åren byggdes ett samarbete upp mellan fastighetsbolag och kommunala instanser och när projektet upphörde 2011 uppstod istället Odlar i stan. Det nya projektet har skapat arbetstillfällen för sex personer, inklusive två kvartersträdgårdsmästare som fungerar som en länk mellan fastighetsbolagen och de boende. Kvartersträdgårdsmästarna ska inspirera,

koordinera och utveckla odlingsverksamheten tillsammans med de boende som väljer att delta. Man arrangerar regelbundna träffar, även vintertid, ordnar föreläsningar, workshops och studiebesök.

Odlingen har använts som en mötesmetod och ett odlingsnätverk har bildats där boende, fastighetsägare och föreningar samarbetar. Fastighetsägarna upplåter odlingsmark åt intresserade boende och står för redskap och odlingsmark samt bevattningsmöjligheter. Kvartersträdgårdsmästarna hjälper de boende att komma i gång, utbildar i ekologisk odling och vid regelbundna odlingsträffar lär man ut hur man praktiskt odlar i en stad.

Holma

I skånska Holma finns en skogsträdgård, den enda i sitt slag i Sverige. Här växer en mängd fruktträd, nöt- och bärbuskar, kryddväxter och perenna grönsaker. Till de perenna grönsakerna hör flera ”vilda” växter som går utmärkt att odla, som till exempel ramslök, skogslök, pimpinell och strandkål. Alla växter i skogsträdgården är i något avseende nyttoväxter. Merparten går att äta. Avsikten med en sådan här trädgård är att efterlikna skogens, eller kanske framför allt skogsbrynets mångsidiga produktivitet. Under träden i skogsträdgården finns därför buskar och örter. Växterna är placerade i lundar som är utformade för att fånga in maximal mängd solljus, som solfångande bryn vända mot sydväst. Grundtanken bakom skogsträdgården är att minimera behovet av mänskligt slit och maximera tillvaratagandet av de tjänster som växter

och djur kan göra för varandra, såväl som för oss. Skogsträdgårdar kan anläggas i en rad olika miljöer, allt från bostadsområden, i stadsparker eller som tillägg till en befintlig stadsskog. Det behövs en del planering och under de första åren krävs det relativt mycket arbete. När trädgården väl börjar mogna krymper dock arbetsinsatsen avsevärt samtidigt som avkastningen från trädgården ökar betydligt.

En skogsträdgård är ett exempel på en ny odlingsmetod som lämpar sig ypperligt för odling i stadsmiljö. Självklart kräver en sådan här anläggning en lång etableringstid. För att anlägga en skogsträdgård bör man vara säker på att marken finns tillgänglig under överskådlig tid. En skogsträdgård är en spännande och hållbar form av markanvändning.

Stockholm

TILLVÄXT – BUSODLARE FÖRSER STADEN MED GRATIS HÄRODLAD MAT

Tillväxt är namnet på ett grönt nätverk som planterar ätliga örter, bär och fruktträd runt om i Storstockholm. Det hela började våren 2009 och sedan starten har man genomfört otaliga odlingsaktioner, arrangerat fröbyten, Bokashsi kompostworkshop, debatter och föreläsningar. Med spaden i hand vill man väcka debatt och bidra till en fruktbar och bärkraftig utveckling av Stockholm, för att skapa en mer självförsörjande och levande stad. Den här typen av stadsodlingsaktivism kallas ofta för guerilla odling, men Tillväxtarna är inte så förtjusta i epitetet:

– Gerillaodlare låter så aggressivt, det här är ju inget krig. Det finns inget fredligare än att odla. Jag kallar mig hellre busodlare, säger Dante Hellström, en av initiativtagarna till Tillväxt.

Klimat och matsuveränitet hänger ihop enligt Tillväxt. ”Genom att odla på stadens allmänningar gör vi oss mindre beroende av mat som odlats med hjälp av olja och transporterats runt halva jorden. Framtidens städer måste producera mer av sin egen mat och inte vara beroende av olja, transporter, kött och mark i andra länder. Därför tar Tillväxtarna saken i egna händer och odlar vegetabilier på offentlig plats. Vi vill inspirera folk att börja odla mer själva så att vi i framtiden får en stad med närodlad frukt, bär och nötter.”

Förutom fördelarna för klimat och miljö finns det också en social aspekt av att odla i staden. Många känner sig alienerade från sin omgivning och känner att de inte kan påverka. Men genom att odla får vi en direkt koppling till vår närmiljö och andra människor, vi blir delaktiga. I Tillväxt går allt ihop till en rörelse – miljö, klimat, social hållbarhet.

Tillväxt är också en frigörelserörelse. Man ska inte behöva köpa så mycket, det ska finnas gratis frukt, bär och nötter på allmänna platser. De vill inspirera människor att ta makten över sin stad, aktivera sig och sitt närsamhälle. Förorten kan gå i täten för omställningen säger Dante, här finns resurser och utrymme, både fysiskt och för idéer.

Runt om i Stockholm kommer invånarna i framtiden kunna njuta av hassel- och valnötter, björnbär, hallon, sviskon, plommon, vinbär, rosenkvitten och minikiwi. De odlar och plockar även vilda växter, som mälla, nordens quinoa. Odlingsaktionerna är inte bara bus och aktivism, på senare år har de samarbetat med bl.a. fastighetsägare och kommunen och anlagt odlingar i upphöjda bäddar samt planterat fruktträd i Fisksätra i sydöstra Stockholm. Sommaren 2012 var medlemmar från nätverket medarrangörer av en kurs om stadsodling på Stockholms universitet, där kursdeltagarna utöver teori och studiebesök även anlade en skogsträdgård på grasmattan strax utanför tunnelbaneuppgången vid universitetet.

Christian Odberger och Margareta Stuguland har också varit engagerade sedan starten. De både samlar vilda ätliga örter och odlar i den egna trädgården som en stillsam protest mot storskalig livsmedelsproduktion. Med sitt engagemang vill Christian få fler att fundera över sambandet mat och klimat.

–Det här är en liten, liten motaktion på ett stort problem, säger Christian Odberger som samtidigt hoppas att många stockholmare ska bli glada över att i framtiden kunna plocka frukten han planterar.

*Under festivalen Torgmagi i Fisksätra hjälpte barnen i området till att plantera. Övergivna mellanrum i skyddade sollägen gjordes om till ätbara rabatter med vindruvor, minikiwi, svarta vinbär, rosenkvitten, plommon, havtorn, gojibär, jordgubbar, smultron, rosenrot och vitklöver. Våren därpå kompletterades odlingarna med solrosor, ringblommor, quinoa, bovete, råg, pumpa och grönkål.
Fotograf: Dante Hellström*

